

DOĞU KARADENİZ DAĞLARINDA ANTİK ÇAĞ TİCARET YOLLARI

S. Vedat Karaarslan – Arkeolog- Elektronik Mühendisi (MSc.)

(ZİGANA DAĞI)

M.Ö. 401 tarihinde Persia'daki Kunaksa Savaşı'ndan dönmekte olan Ksenophon ve askerleri en kısa yoldan **Karadeniz Limanı, Trabzon**'da bekleyen gemilerine ulaşmak isterken kendilerini Phasias (Aras) Nehri, Phasis (Rion) Nehri zannederek o zamanlar adı Kolchis olan Gürcistan'ın Rion Irmağı dolaylarında bularak Karadeniz'e 15 gün içinde ulaşacakken Kolchis dağlarına gitmişlerdi. Bu olay Hititler döneminden bu yana II. Muvatalli ve kardeşi III. Hattuşuli ile Mısır firavunu II. Ramses arasında m.ö.1274 yılında Akdeniz'e hakim olma savaşı sonucunda yapılan dünyanın ilk anlaşması olan ve günümüzde Birleşmiş Milletler'in New York'daki avlusunda asılı bulunan Kadeş Anlaşması'ndan da anlaşılacağı üzere Osmanlı haritalarında hatta Lozan Anlaşmasında'da adına '**Adalar Denizi**' olarak maddesi de bulunan '**Ege Denizi**' olarak adlandırdığımız denizin **Bahr-i Sefid**'in (**Akdeniz**) bir uzantısı olarak Anadolu'nun antik çağlara kadar uzanan hinterlandı içinde olduğunu bilememe gibi batı dünyasında gördüğümüz tarihsel yanılgıya benzer bir anlama gelir.

Bu coğrafya bize, kıyılarının devasa dağlarla çevrili aslında m.ö.12.500 tarihinde bir göl iken buzulların erimesi nedeniyle taşan göl sularının boğazlar üzerinden Ege ve Akdeniz ile birleşerek Marmara Denizi'ni oluşturarak açık deniz haline gelen 'hırçınlığı'nı bu değişime bağlayabileceğimiz Karadeniz'in Doğu Karadeniz Bölgesinin hemen iç bölgesinde bulunan batıdan doğuya doğru **Zigana, Soğanlı, Ovit** gibi geçit vermez ünlü dağları ile Harşit Vadisi'nden itibaren kuzeye doğru her kilometresinde neredeyse bir metre denize doğru bir eğimle inerek bir düzen içinde ilerleyen yolu olan bir bütünsellik sunması olarak anlaşılması gerektiğini hatırlatır.

Dağları ile bütünleşik bir deniz olan Karadeniz'in hırçınlığı ya da fırtınası hep bu dağların kıyıya daha çok paralel bazen de dikey olarak dizilen coğrafik yapısının hemen yanındaki denizin suları, nerede ne zaman başlayacağını bilinemediği derinliği ile '**ne zaman ne yapacağını bilmeyenin yüzemediği**' bir deniz haline gelir. Üzerlerindeki **Kadırga, Kazıkbeli, Çakırgöl, Erikbeli, Ayder, Sultan Murat** gibi oksijen deposu yayları, dağları ve taşıdığı alüvyonlar nedeniyle bir alüvyon denizi olacağı m.ö. 90-30 tarihleri arasında yaşamış Sicilyalı **Diodoros** tarafından iddia edilen Karadeniz, kendisini yok edeceğini söyleyen Diodoros'un bu söylemine karşın Doğu Karadeniz coğrafyasının önemli vadilerinden olan **Harşit Vadisi** içinde bir halk kültürü de oluşturacak şekilde **Harşit Çayı** önündeki Zigana Dağı'nın hemen batısından Torul ilçesinden geçtikten sonra Kürtün ilçesi sınırlarına girerek Karadeniz ile birbirinden ayrılmaz bir bütünlük arz eder.

Yukarıdaki haritada görüldüğü şekilde kırmızı bir hat çizilerek batıdan doğuya doğru bu dağ silsilesinin en batı ucunda **Torul-Kürtün-Tirebolu**'nun içinde bulunduğu **Harşit Vadisi** içindeki 160 Km uzunluğundaki Harşit Çayı boyunca Gümüşhane'deki 1150 metrelik rakım Torul ilçesinden itibaren Kürtün'e doğru 1000 metreye daha sonra ise neredeyse deniz seviyesinde Kürtün'ün batı yönüne doğru 500 metreye inerek Tirebolu ile buluşur. **Gümüşhane**'den Tirebolu'ya bu şekilde yumuşak bir eğim ile giden yol, dağ üzerinden Karadeniz'e 108 Km lik en yakın yol olan Zigana yolundan yaklaşık 25 Km daha kısadır. Harita bize yatay çizginin hemen üzerinde başlayan Karadeniz Dağlarına en yakın yerin Gümüşhane olduğunu güneyinde olan ovalık alanın ise herhangi bir ulaşım için büyük bir altyapı gerektirmediği bir ekonomik sonuca ulaştırır. Çizginin kuzey noktasından altyapı yatırımları ile Karadeniz'e dağlık kesimden ulaşmanın zorluğu yeşil olarak gösterilen alanda bulunan dağların rakım yani yüksekliğine bağlı olarak değerlendirilmelidir.

KALECİK KALESİ / IŞIK KÖYÜ / TORUL / GÜMÜŞHANE [1]

Torul-Kürtün yönünde tedrici bir eğim ile sahile doğru uzanan Harşit Vadisi'nin aksine Gümüşhane'nin kuzeyinde bulunan ünlü Zigana Dağı yine de bölgede en düşük rakımlı bir yükseklik ile haritada görülen daha doğudaki dağlarımızın neredeyse yarısına yakın bir yüksekliktedir. Harşit Vadisi ise bu dağlardan 8 kat daha aşağıda bir rakımda Karadeniz'e yakın bir bölgede yer alır. .

Harita üzerindeki bu coğrafik durum bize, kırmızı çizginin altında kalan güney kesimindeki açık renk ile gösterilen düzlüklerdeki yerleşim merkezleri olan illerden gelebilecek her türlü nakil aracının en ekonomik ulaşımının Karadeniz Limanlarına doğru en yakın nokta olan **Gümüşhane merkez** üzere **Tirebolu yönüne doğru sahil bağlantısı** da değerlendirilerek [2] ve daha az eğim ile öngörülecek bir güzergah ile veya bölgede yüzlerce kültür ögesi bulunan turistik amaçlı olarak yüksek oranlı katma değer oluşturabilecek ve geleceğe yönelik olarak yılda milyonlarca dolar kazanan İsviçre Alpleri'ndeki trenler gibi [3] [4] görseleliğe dayalı nakliye ve yolcu taşımacılığı ile birlikte dağ / yayla turizmi oluşturulabilmesini teminen, manzara, vadi ve yaylaları ile ünlü Zigana Geçiti'nden ekonomik yönden yapılmasının gerekli olduğu sonucuna ulaştırır. Bu yol zaten Anadolu'da ticaretin ilk başladığı ve ilk yazılı tabletlerin de elde edildiği m.ö 1950 tarihinde Asur Ticaret Kolonileri vasıtasıyla Kültepe/Kayseri ye gelen 'katır ve eşek kervanları' yolculuğundan sonra bir gelenek haline gelen 'kervan ticareti' ne benzer bir şekilde yüzlerce yıldır Karadeniz'e ulaşım yolu olarak kullanılan özellikle Basra ve İran tarafından gelen daha çok İranlı tüccarların 'develerle' ulaşımı sağladıkları asırlardır

kullanılmakta olan bir güzergahın teyidinden başka bir şey değildir.

ARKEOTEKNO

[1] <https://gumushane.ktb.gov.tr/TR-57830/torul-inkilap-koyu-kalecik-kalesi.html>

[2] <http://www.tireboluexpress.com/haber/gundem/demiryolu-harsit-vadisi%E2%80%99nden-gecmeyecek!/969.html>

[3]

<https://www.railtoureurope.com/train-journeys/Grand-Train-Tour-of-Switzerland/>

[4] <https://www.sbb.ch/en/leisure-holidays/travel-in-switzerland/international-guests.html>

KAYNAK LİNK:

https://www.arkeotekno.com/pg_498_dogu-karadeniz-daglarinda-antik-cag-ticaret-yolları